hoog houden. Neem de kleinste Rijksuniversiteit in ons land, die van Groningen. Hieraan zijn verbonden 4 hoogleeraren in de Theologie, 6 in de Rechten en 10 in de Letteren; reken nu het gemiddelde salaris van elken hoogleeraar op 6000 gulden, dan geeft dit een totaal bedrag van ƒ 120.000; voeg hier nog bij voor lokaliteiten ƒ 30,000, dan komt men voor deze drie faculteiten op een bedrag, niet hooger dan van anderhalve ton. Toch staat deze Universiteit op de begrooting genoteerd voor een bedrag van acht ton. Voor een deel mag dit hooge bedrag nu te wijten zijn aan buitengewone uitgaven, die juist dit jaar noodig waren, maar men overdrijft niet, wanneer men rekent, dat de medische en natuurkundige faculteit te Groningen minstens vier ton jaarlijks kosten Een bedrag, dat natuurlijk niet wordt uitgegeven aan de salarissen voor professoren, ook al is het aantal in deze beide faculteiten hooger dan in de drie andere faculteiten, maar dat zeker voor driekwart op rekening komt van de hulpmiddelen voor het onderwijs noodig. Men ziet dus uit dit voorbeeld van de kleinste onzer Rijksuniversiteiten, welke enorme kosten de instituering van een medische en natuurkundige faculteit, die de Wet van de bijzondere Universiteiten eischt, met zich medebrengen.

Wel zou men hiertegen kunnen opmerken, dat de wet van de bijzondere Universiteiten niet anders eischt, dan dat ze voor ieder dezer faculteiten drie hoogleeraren zal aanstellen en dat daarmede aan de gestelde voorwaarden zou voldaan zijn, zoodat de kosten niet meer zouden behoeven te bedragen dan de salarissen voor deze hoogleeraren benoodigd, maar wie een oogenblik dieper nadenkt, voelt toch wel, dat deze redeneering niet opgaat. Men kan geen hoogleeraren in de medische en in de natuurkundige faculteit benoemen, zonder hun de noodige laboratoria, klinieken en verdere hulpmiddelen te geven; zonder die hulpmiddelen zouden ze geen wetenschappelijk werk kunnen presteeren, en aan hun studenten geen onderwijs kunnen geven. Of de instituëering dezer faculteiten zou dus een schijnvertooning worden, waartoe geen Universiteit, die haar wetenschappelijken naam op prijs stelt, zich leenen mag, of ze zou van de finantieele krachten van zulk een bijzondere Universiteit zoo zware offers vergen, dat zij binnen enkele jaren haar geheele kapitaal zou interen.

Geen van beide mag de Regeering natuurlijk van de bijzondere Universiteiten eischen. Wil ze daarom toch, dat deze bijzondere Universiteiten een volledig aantal faculteiten bezitten zullen, dan is het zeker eisch van billijkheid, dat ze zelf mede bijdrage in de middelen om tot de bereiking van dit doel te komen.

DR. H. H. K.

Voor Kootwijks scholen.

In hartelijken dank ontvangen: Van Mr. J. v. d. Brand te Medan (N. O. I.) ƒ 10.

DS. J. H. HOUTZAGERS.

Leestafel.

DR. R. H. WOLTJER, hoogleeraar aan de Vrije Universiteit te Amsterdam. HET WOORD GODS EN HET WOORD DER MENSCHEN. Utrecht — G. J. A. Ruys — 1913.

I.

Reeds als lijvige kwartijn van niet minder dan, met kloeke letter op zwaar papier bedrukte, 391 bladzijden met breede marges maakt dit boek van den jongen Professor WOLTJER een indruk van voornaamheid.

Laat mij hier terstond aan toevoegen, dat ook die andere, welken men bij de lezing van het boek ontvangt, met dezen eersten indruk in overeenstemming is.

De niet geringe beteekenis van zijn inhoud ligt, mijns inziens, mede in de omstandigheid, dat zij de vrienden onzer VRIJE UNIVERSITEIT, voor wie dit boek allereerst bestemd is, kan sterken in hun overtuiging omtrent het belang van de beoefening der Philologie, ook wat betreft het verband tusschen het Geloof aan de Schrift als het Woord van God en de studie der heidensche oudheid, en daarmede tevens omtrent het hoog belang, dat voor ons volksleven, naast de andere Faculteiten onzer Universiteit, ook haar LITTERARISCHE FACULTEIT heeft.

Onder de vrienden onzer Universiteit zullen met name de predikanten, met het oog op de studie der exegese, bepaaldelijk van het N. T., de lezing en bestudeering van het EERSTE deel van dit werk, niet dan tot hun eigen schade verzuimen. Maar èn zij èn verder allen, die zich onder de vrienden onzer Universiteit interesseeren voor wat ik zou willen noemen een christelijken kijk op de wereldhistorie, bepaaldelijk op de geschiedenis der oude wereld, — ik denk hier, zeker niet uitsluitend, maar toch vooral aan onze docenten van gymnasia en hoogere burgerscholen en aan onze onderwijzers van lagere en M. U. L. O.-scholen, — zullen evenzeer niet dan tot schade hunner kennisverheldering, de lezing van het TWEEDE deel van dit werk nalaten.

Maar, de niet geringe beteekenis van dit boek ligt, naar het mij voorkomt, ook in de omstandigheid, dat het èn met betrekking tot den tegenwoordigen stand van de wetenschap der uitlegkunde, èn wat het bezien van de wereldhistorie betreft, ook voor een nog breederen kring van lezers dan waarvoor het allereerst bestemd is, zijn nut kan doen. Want, al is HET WOORD GODS EN HET WOORD DER MENSCHEN ook een specifiek gereformeerd boek, zijn inhoud is van dien aard dat hij zich, althans voor zoover de resultaten betreft, laat invoegen in den inhoud van een ook niet-*gereformeerd* christelijk bewustzijn.

En eindelijk is mij dit boek naar zijn inhoud ook daarom een voornaam, een beteekenisvol werk, omdat er mij uit toespreekt die geestelijke aristocratie, welke ook van *de* wetenschap het kenmerk is.

In de wetenschap, en zoo ook in elke afzonderlijke wetenschap behooren, BAVINCK heeft het onlangs in zijn opstel: »Van Schoonheid en Schoonheidsleer", nog eens krachtig herinnerd, — waarneming en denken, inductieve en deductieve methode samen te gaan.

Ook WOLTJER is het daar goed mee eens, want hij vertelt in zijn VOORWOORD, hoe juist het besef daarvan hem tot de keuze van zijn, ook in dit boek behandeld, onderwerp bracht.

Hij toch spreekt in dat VOORWOORD van het besef, »dat de Gereformeerde wetenschap, wil zij aan haar doel beantwoorden, zich niet bepalen kan tot logische deductie uit eenmaal vastgestelde praemissen, maar voortdurend rekening heeft te houden met de nieuwe gegevens en daarop gebaseerde nieuwe opvattingen, die zich voordoen op wetenschappelijk terrein, om eenerzijds dit nieuwe materiaal te bezien in het licht harer beginselen, aan den anderen kant echter ook datgene wat zij meent als beginsel te hebben gevonden, aan de zekere resultaten van het steeds voortschrijdend wetenschappelijk onderzoek te toetsen".

En dit besef spreekt u ook toe uit heel zijn boek.

Zeker, WOLTJER's denken wordt beheerscht door »gereformeerde beginselen"; zijn wereld- en levensbeschouwing, zijn, als ge zoo wilt, metaphysica of prima philosophia, is de gereformeerd-christelijke; elk van de twee onderdeelen van zijn boek opent hij met een § onder den titel: PRINCIPIEELE BESCHOUWINGEN en waarin hij dan zijn instemming met de gereformeerde beginselen onverholen uitspreekt. Maar dit verhindert hem allerminst om, als eenig juiste methode, na nauwgezette waarneming, te rekenen met de nieuwe gegevens, »de nieuwe ontdekkingen" op de twee gebieden van wetenschap waarop zich dit zijn boek beweegt: de PHILOLOGIE IN ENGER ZIN, bepaaldelijk die van het HELLENISME, en DE HISTORIE, bepaaldelijk die der OUDHEID. En kritiek oefenend, niet op die »ontdekkingen« zelf, want immers bij wèl geconstateerde en mitsdien zekere »gegevens" komt geen kritiek meer te pas, maar op de »nieuwe opvattingen" welke op die »nieuwe ontdekkingen" zijn gebasseerd, — schift hij dan in die opvattingen, krachtens zijn beginselen, het ware van het valsche. Dûs is het hem gelukt zijn eigen inzicht in het vraagstuk of probleem, waarom het in dit boek gaat: »*de verhouding van Schrift en Oudheid*«, te verhelderen.

Dit zijn eigen inzicht nu zet de auteur uiteen in het in akademischen stijl geschreven, maar toch ook voor niet-akademisch gevormden, althans over het geheel, verstaanbaar boek.

Dat hij met: HET WOORD GODS EN HET WOORD DER MENSCHEN van de juistheid van dit zijn inzicht in het probleem: »verhouding van Schrift en Oudheid in verband met de nieuwe ontdekkingen«, zal overtuigen ook hen, die hun denken, — ik zeg niet door niet-specifiek *gereformeerde*, maar door anti-*christelijke* beginselen laten beheerschen, waag ik en dat met hem, te betwijfelen.

Wiens denken toch door een andere wereld- en levensbeschouwing dan de christelijk-Theïstische wordt beheerscht, is hier niet te overtuigen. Niettemin zal men, ook bij zoo groot verschil van Geloofsovertuiging, het praedikaat van wetenschappelijk aan dit werk niet kunnen onthouden.

* * *

De titel van dit werk: HET WOORD GODS EN HET WOORD DER MENSCHEN, dat, zooals ik reeds opmerkte, het probleem behandelt *der verhouding van Schrift en Oudheid*, heeft echter den schijn van opzichtigheid.

Voor wie met de beschouwing der PHILOLOGIE als de wetenschap van den menschelijken logos, die als woord èn gedachte zich uit in de *taal*, de *geschiedenis* en de *wijsbegeerte*, — op de hoogte zijn, en daarin weten, dat met de uitdrukking »Gods Woord" de Schrift wordt bedoeld, zal deze schijn al spoedig verdwijnen. Een ernstiger bezwaar dan schijnbare titel-opzichtigheid is echter, dat het werk duidelijke kenmerken vertoont van niet »aus einem Gusze" te zijn geschreven. Dit nu hangt saam met wat de schrijver zelf noemt de »voorgeschiedenis" van zijn boek. Oorspronkelijk toch is het onderwerp waar het over gaat, door DR. WOLTJER behandeld in een referaat op den Rotterdamschen Universiteitsdag van 1910.

Het was toch toen reeds, dat hij naar aanleiding van »de nieuwe ontdekkingen", — van de BABYLONISCH-ASSYRISCHE KEILINSCRIPTIES en vooral van de GRIEKSCHE OPSCHRIFTEN van Klein-Azie, Syrië, Egypte, en inzonderheid van de GRIEKSCHE PAPYRI van Egypte, — de onderlinge verhouding van Schrift en Oudheid in genoemd referaat heeft belicht.

Maar ook was toen reeds zijn voornemen, dat referaat uittewerken en omtewerken tot een meer uitvoerig geschrift.

Dit voornemen is echter slechts in zoover door hem verwerkelijkt, dat slechts het TWEEDE deel van het boek een uitwerking en omwerking van het referaat is geworden, terwijl hij het EERSTE deel daarentegen, over het geheel den vorm van het referaat heeft gehouden; iets wat, onder meer, aan het telkens zich — met — het »gij" en »u" van den schrijver tot zijn lezers richten, dan ook uitkomt. Met beminlijke openhartigheid wijst DR. WOLTJER zelf in zijn VOORWOORD op deze »oneffenheden".

Ernstig zeer zeker uit architektonisch oogpunt, hindert dit bezwaar echter allerminst aan de zakelijke behandeling van het onderwerp.

* * *

Had de referent op den Universiteitsdag van 1911 zijn betoog saamgevat in twee stellingen, de schrijver van HET WOORDS GODS EN HET WOORD DER MENSCHEN, ontwikkelt diezelfde stellingen en wel zoo, dat de *tweede* tot inhoud van het EERSTE en de *eerste* tot inhoud van het TWEEDE deel van zijn boek wordt.

Aan deze twee deelen, waarvan het eerste den titel draagt: HET WOORD GODS EN DE NIEUWE ONTDEKKINGEN en het tweede: DE NIEUWE ONTDEKKINGEN, EN HET WOORD GODS, gaat een hoofdstuk over: DE NIEUWE ONTDEKKINGEN zelf en een INLEIDING vooraf.

G.

Uit de Pers.

Historisch niet onbelangrijk is wat de *Waarheidsvriend* ook nu weer over de Modernen in de Herv. Kerk schrijft:

Wanneer men de modernen hoort spreken en leest wat Dr. Niemeijer schrijft, dan is 't net alsof men in 1816 in onze Herv. Kerk eerlijk saam heeft afgesproken: met de aloude belijdenisschriften is het gedaan, de Herv. Kerk houdt er geen belijdenis meer op na, ieder geloove, leere, en doe naar eigen overtuiging, waarbij iedere overtuiging evenveel recht heeft.

Zoo zouden de modernen het meest recht hebben om in de Herv. Kerk te blijven. En zoo zou het duidelijk zijn, dat allen, die zeggen dat de Herv. Kerk een »belijdenis Kerk« ('t woord is van Dr. N.) is, niet het recht hebben om alzoo te spreken.

Evenwel zagen we, dat het in 1816 gansch anders toegegaan is dan Dr. Niemeijer, Ds. Beversluis en anderen rustig de menschen willen wijs maken.

Ieder Hervormde moest als eerlijk man instemming betuigen met de leer der Kerk, zijnde de leer in de drie Formulieren van eenigheid vervat. Ieder predikant moest verklaren »de leer, welke overeenkomstig Gods heilig Woord, in de aangenomene formulieren van eenigheid der Nederlandsche Hervormde Kerk is vervat, ter goeder trouw aan te nemen en hartelijk te gelooven; dezelve naarstig te zullen leeren en handhaven«.

Ieder Bestuur was geroepen, gelijk met ronde woorden in art. 9 Algem. Regl. stond, de leer der Hervormde Kerk te handhaven.

We zouden zoo zeggen, daar moest nu ieder van overtuigd zijn, dat we in 1816 wel een nieuwen kerk*vorm* hebben gekregen, maar geen nieuwe kerk*leer* en ook geen nieuwe kerkelijke gemeenschap.

't Was en 't bleef de aloude Gereformeerde Kerk van Nederland.

En als dan *toch* het karakter van de kerkelijke belijdenis in de practijk veranderd is en onze Herv. Kerk *toch* in de praktijk gemaakt is, tot een vereeniging van »elk wat wils?«

Dan is dat niet anders te verklaren, dan door het geniepig karakter van de kerkelijke organisatie van 1816 en door de onoprechte, gluiperige en verachtelijke practijken der vrijzinnigen — waardoor al hun schijnrechten van den tegenwoordigen tijd in de oogen van hem, die de historie kent en van een eerlijk karakter is, wegsmelten als sneeuw voor de zon.

Neen — geniepiger, huichelachtiger zaak dan in 1816 op ons kerkelijk erf is afgespeeld, kennen we niet.

En dat door vrijzinnigen — de eerlijkste menschen ter wereld — uitgedacht en voortgezet!

't Is haast niet om te gelooven — en toch is het waar.

We zullen het bewijzen.

Zachtkens naderde de Regeering met een nieuw reglement voor de Herv. kerk. 't Waren de vrijzinnige raadsheeren des konings die het uitgedacht hadden, en de Raad van State zette er de kroon op.

»Vooral geen slapende honden wakker maken" was het parool.

Net doen alsof er niets gebeurde!

Bij »geheim besluit« was de commissie benoemd, »met den meesten spoed« moest alles worden uitgevoerd.

Maar vooral met »groote omzichtigheid«, en »vooral in den aanvang« moest men voorkomen, dat er ontevredenheid gewekt werd; van tijd tot tijd kon men dan met welgekozen maatregelen onmerkbaar tot stand brengen, wat anders misschien mislukken zou.

Men moet de Handelingen der Synode van 1816 maar eens op blz. 38 en de Handelingen der Synode van 1817 op blz. 92 opslaan, daar zal men van dat geheim complot en die gluiperige plannen kunnen lezen.

Toch viel het tegen.

Want nauwelijks was bij Koninklijk Besluit van 7 Jan. 1816 het nieuwe Reglement bekrachtigd, of allerwege was ontevredenheid en vrees voor de leer der kerk.

We hebben het reeds gezien, dat 7 Maart van hetzelfde jaar door de classis Amsterdam bezwaren ter kennisse des Konings werden gebracht. En mannen als Ds. Nicolaas Schotsman (1754—1822), predikant te Leiden, vreesden niet minder, dat de Gereformeerde belijdenis bij dezen nieuwen kerkvorm niet zou worden gehandhaafd.

Of schreef in 1816 o.a. Mr. H. W. Hoving in zijn boekje *»Christendom en Hervorming vergeleken met den Protestantsche 's Kerkstaat in de Nederlanden«* niet: »blijft weg met uw leer van drieëenheid«; terwijl hij de symbolische geschriften onzer kerk »allerellendigste formulieren" noemde en dringend en vleiend verzocht en smeekte hij Z. M. den Koning »deze Dordrechtsche kluisters te verbreken".

Er was dus wel oorzaak om te vreezen voor de belijdenis der kerk, waar zulke dingen in het openbaar werden uitgeroepen, door menschen die z.g.n. de nieuwste »ontdekkingen" kenden, met de jongste »resultaten op het gebied van theologie en philosophie dweepten — in werkelijkheid niet anders dan de oude theorieën van den heiden Celsus en de dwaalgeesten Arius, Pelagius, Arminius enz. verkondigend.

Maar wat doet nu de Synode, waar zij betrokken wordt in deze dingen?

Wat zegt zij tegenover die ongeloovige snaters en wat antwoordt zij aan de bevreesde Gereformeerden?

Heel, heel lief spreekt zij over de leer der Herv. kerk, over de aangenome formulieren van eenigheid, over de fundamenten der Herv. kerk.

Geen zweem van »aller ellendigste formulieren«; of van »Dordrechtsche kluisters«.

O, neen. En de Commissaris-Generaal en de Synoden van verschillende jaren zeggen, dat de leer der Herv. kerk vervat is in de drie Formulieren van Eenigheid en dat allen instemming met die leer moeten betuigen, de predikanten die leer moeten verkondigen, de boeken die leer moeten, verklaren, verdedigen en verbreiden, de kerkelijke besturen die leer moeten handhaven.

Maar inderdaad zou men van die Dordsche kluisters zich wel zoeken los te maken en van die allerellendigste formulieren wel zoeken af te komen.

Alleen maar — men moest bedenken »dat men door welgekozen maatregelen van tijd tot tijd onmerkbaar tot stand kan brengen, wat men op eenmaal òf in het geheel niet, of niet zonder groote ontevredenheid daar stellen kan" (blz. 92 Handel. Syn. 1817).

Heeft men ooit grooter onoprechtheid gezien?

En daar beroemen zij zich nu op, die »de Dordrechtsche kluisters« hebben afgeschud en van een belijdenis niet meer willen weten, leerende wat geheel strijdt met den geest onzer symbolische geschriften.

Men moet maar durven, om dán te spreken van »wettelijk« en »zedelijk« recht.

Alle wetten zijn geschonden.

Alle zedelijkheid is onder den voet geloopen.

En niet minder interessant is, wat Dr. Hooykaas, zelf een moderne, er van zegt:

Toen wij bovenstaand geschreven hadden kregen we in handen het *Handelsblad* van Dinsdag 13 Jan. '14 Avondbl. III.

En daar waren we blij mee.

Want wij denken wel eens: zouden we ons ook misschien te scherp uitdrukken, wanneer we over het gedoe van de vrijzinnigen, in betrekking tot onze kerkelijke Regl. schrijven?

Zouden we wel het recht hebben om hen te verwijten, dat zij opzettelijk de Reglementen verknoeid hebben, om tegen wet en recht in, hun positie te kunnen handhaven?

En daar lezen we wat de moderne Dr. C. E. Hooykaas van Vlaardingen over deze kwestie schrijft.

Hij zegt:

»Hoe is het nu gesteld met de Ned. Herv. Kerk? Is zij Confessioneel? Anti-Confessioneel?

Er is geen antwoord op te geven; zij is allebei en geen van beiden. Zij leeft in een *opzettelijke dubbelzinnigheid*. Hare reglementen schrijven »handhaving der leer" voor, maar noemen den inhoud dezer leer nergens; dwingen tot het stellen van confessioneele vragen en het afleggen van confessioneele verklaringen, maar breken daarvan aanstonds het confessioneele karakter door zich te vergenoegen met »geest en hoofdzaak«. Dit is — met de beste bedoelingen — een *onwaardig* en *onwaarachtig geschipper*. Men heeft er wel is waar alle partijen mede bijeengehouden, maar men heeft niemand bevredigd en een bron gegraven voor telkens nieuw opborrelende twist en oneenigheid.«

Wanneer zóo de Remonstrantsche predikant van Vlaardingen de dingen beziet, en spreekt van *opzettelijke dubbelzinnigheid* en *onwaardig en onwaarachtig geschipper*, dan zeggen we hem na: *»een dubbelzinnig blijft het«*.

Gelijk we ook (gewijzigd) van hem overnemen: de tijd zal het leeren of de Hervormde kerk, *na een eeuw sukkelen met dubbelzinnigheden*, een nieuwe eeuw durft ingaan met het afschudden van alle onwaardig en onwaarachtig geschipper, om fier en kloek te belijden de waarheid naar Gods Woord, nader omschreven in de Formulieren van eenigheid.

En wanneer we nu weten dat, zooals Ds. Hooykaas ook zegt, »de opzettelijke dubbelzinnigheid om de wille der vrijzinnigen is ingevoerd", dan moeten we beginnen om die opzettelijke dubbelzinnigheden uit onze kerkelijke reglementen uit te bannen.

Dat is werk dat het licht mag zien.
En het zal tot zegen voor kerk en volk zijn.
De waarheid bóven al.

Niet zwijgen, spreken is steeds meer plicht geworden.

Gelukkig, dat 't spreken althans weer begint!

Officieele Berichten.

Kort verslag van de vergadering der classis's-Hertogenbosch, te 's Bosch, op 21 Januari 1914.

Art. 1. Ds. Brummelkamp opent na Psalmgezang met gebed, en leest Ps. 147.

Art. 2. Uit de credentiebrieven blijkt, dat 2 kerken afwezig zijn. Ds. Br. feliciteert Ds. Both met zijn gelukkig heratel en roept een hartelijk welkom toe aan Ds. Gerber, wat deze beantwoordt. Mede is tegenwoordig Ds. Lammertsma van Axel als Deputaat voor de Zending van Zeeland.

Art. 3. In het Moderamen hebben zitting: Ds. Brummelkamp als voorz.; Ds. Gerber als scriba en Ds. Both als assessor.

Art. 4. De Notulen worden gelezen, goedgekeurd en geteekend.

Art. 5. De ingekomen stukken: *a.* van de cl. Amsterdam over Ds. J. v. d. P.; en *b.* over Rijn-Pruisen — worden voor kennisgeving aangenomen.

Art. 6. Ds. L. bepleit inzake de Zending de gewenschte combinatie tusschen Zeeland en Brabant's kerken. Na breede discussie en veelzijdige overweging wordt het volgende voorstel aangenomen: »De classis 's-Hertogenbosch, gehoord het verzoek van den Deputaat Ds. L. uit Zeeland, besluit in beginsel tegen de samenwerking met Zeeland — de Partic. Synode gehoord — geen bezwaar te hebben, en benoemt voor het te zoeken contact voorloopig een Deputaat met Secundus«.

Hiervoor worden aangewezen: Ds. Brummelkamp, prim. en Ds. Gerber, sec.

Art. 7. Na inning der collecten betuigen de Kerken geen bezwaar te hebben tegen een hernieuwden colportage-arbeid. Aangaande den Evangelisatie-arbeid wordt een gunstig rapport uitgebracht. D. V. zal 23 Febr. het Kerkgebouw te Heerlen worden geopend.

Art. 8. Aangenomen wordt een voorstel 's Bosch, dat als volgt ter Partic. Synode zal worden gebracht: »Acht de Partic. Synode het niet gewenscht, pogingen aan te wenden, dat er te 's Bosch kome een provinciaal gebouw voor ouden van dagen, weezen enz.«

Een 2e voorstel 's Bosch, bedoelende, dat den H.H. Studenten wederom de gelegenheid worde geopend de Kerken te dienen met een stichtelijk woord, vindt geene meerderheid; terwijl een 3e voorstel, over Art. 19 K. O., verdaagd wordt tot de volgende vergadering.

Art. 9. Bij de rondvraag ontvangen verschillende Kerken een begeerd advies.

Art. 10. De Penningmeester Art. 13 K. O. levert verslag over het boekjaar; hetwelk nagezien en in orde wordt bevonden.

Art. 11. In de vacaturebeurten wordt aldus voorzien: voor Helmond worden aangewezen: Eindhoven en Tilburg; voor Helenaveen 's-Hertogenbosch.

Art. 12. Na mededeeling, dat de Hulpbeh. Kerken vóór 1 April hare aanvrage om steun hebben in te leveren bij den deputaat Schreuders, sluit de Assessor deze vergadering met dankgebed.

Op last der Classis,
T. GERBER, *h. t. scriba.*

Kort Verslag van de Vergadering der Classe Amersfoort op Dinsdag 13 Januari 1914.

Art. 1. De opening geschiedt op de gebruikelijke wijze. Ds. de Jonge van Bunschoten A wordt welkom geheeten.

Art. 2. De broeders, aangewezen om de credentialen na te zien, rapporteeren, dat de afvaardiging op de rechte wijze geschiedde; alleen zonden drie kerken als secundus een diaken. De redenen gehoord, verleent de vergadering hem keurstem.

Art. 3. Het moderamen bestaat uit den Praes. Ds. van Arkel, den Assessor Ds. Teerink, den Scriba Ds. Munnik.

Art. 4. De notulen worden gelezen en na enkele wijzigingen goedgekeurd.

Art. 5. Ingekomen van de Classe Amsterdam een kennisgeving inzake Ds. v. d. Pol en van een broeder uit B. een schrijven, waarmee zijn zaak tot een goed einde kwam.

Art. 6. Van de kerkvisitatie te Amersfoort A en B, Baarn en Soest wordt gunstig gerapporteerd.

Wordt besloten, om finantieele redenen dit jaar geen kerkvisitatie te houden.

De Zendingsdeputaat brengt de begrooting ter tafel en doet mededeelingen.

N. Loosdrecht ontvangt den gewonen steun.

Art. 7. Amersfoort A vraagt en verkrijgt gunstig advies tot toepassen der tweede trap van censure in een geval van dronkenschap.

Renswoude vraagt de vacatuurbeurten-regeling zóó te treffen, dat afgezien van het aantal vacante Kerken, ieder Dienaar des Woords viermaal per jaar vacatuurdienst vervult.

Art. 8. De rekeningen van de verschillende quaestores worden nagezien en accoord bevonden.

Art. 9. De verschuldigde gelden worden door de Kerken betaald.

Art. 10. De rondvraag naar art. 41 C. K. levert niets bijzonders.

Inzake de ineensmelting te A. en B. wordt gerapporteerd.

Art. 11. Vacatuurbeurten: Maartensdijk: D.D. Offringa, De Jonge, V. Arkel; Renswoude: D.D. De Jager, Munnik, Donner, Meynen; Veenendaal: Ds. Teerink; O. Loosdrecht: Ds. Knoll.

Art. 12. Roepende Kerk voor de vergadering op 21 April a.s. is Schertpenzeel.

Art. 13. Ds. Offringa leest zijn brochure voor over de Veenendaalsche quaestie. De vergadering vereenigt zich met diens beschouwingen en acht de uitgave nuttig met 't oog op vele Kerken, waarin de brochure van Ds. Den H. ingang vond. Na revisie door het moderamen en een broeder uit V. zal de uitgave geschieden met voorkennis en toestemming der Classe.

De brief uit V. over deze zaak wordt voor kennisgeving aangenomen.

Art. 14. Bij de rondvraag wordt gepleit voor een goedkoope uitgave der brochure en ruime verspreiding.

Art. 15. Ds. Teerink gaat voor in dankzegging; de Praeses sluit met hamerslag.

In naam en op last der Classe,
H. A. MUNNIK JR., *Scriba.*

Buitenland.

Zweden. Godsdienstonderwijs. De belijdenis der leden van den Staatsraad. Scheiding van Kerk en Staat.

Het Centraal bestuur van de Zweedsche predikanten-vereeniging heeft den Koning van Zweden een door 2000 predikanten onderteekende petitie doen geworden, waarin verzocht wordt dat, met het oog op vele bedenkelijke verschijnselen in den laatsten tijd, hij er op letten zal, dat het Godsdienstonderwijs op de scholen gegeven worde „in overeenstemming met het Woord Gods, gelijk dit in de Heilige Schrift gegeven en door de belijdenisschriften der kerk betuigd is". Het is wel opmerkelijk, dat in Zweden 2000 predikanten eenstemmig zich met dit verzoek tot hun souverein wenden. In welk ander land zou dit mogelijk zijn?

In Zweden kunnen alleen als Staatsraden aangewezen worden die »de zuivere evangelische leer" belijden. Op den laatsten Rijksdag stelde Prof. Helge Backström voor, deze bepaling te laten vallen, daar vele achtbare Zweedsche mannen deze belijdenis niet zijn toegedaan. Het voorstel werd afgestemd op grond, dat de Staatsraad als interimregeering soms de Koninklijke macht moet uitoefenen en daarom ook als opperbisschop der kerk behoort op te treden. In zulk een geval zou het niet aangaan, dat de zaken der Luthersche kerk door Joden of Roomschen zouden geregeld worden. Bovendien heeft de Staatsraad gedurig omtrent allerlei quaesties, het kerkelijke en godsdienstig leven betreffend, uitspraak te doen, terwijl de benoeming van de hoogere kerkelijke ambtsdragers in zijn hand gelegd is.

De quaestie van scheiding van kerk en staat is niet meer zoozeer in Zweden aan de orde als in 1892. Toch komen er telkens weer voorstellen opduiken, om de kerk meer vrijheid en zelfstandigheid te geven dan zij thans geniet; welke voorstellen voorloopig wel tot de vrome wenschen zullen blijven behooren. Er werd een voorstel in den Rijksdag gedaan om den Koning te verzoeken, te doen onderzoeken »in hoever en onder welke voorwaarden eene vrijere gemeentevorming in de Zweedsche kerk mogelijk kan gemaakt worden.« Het doel van dit voorstel was, om hen die voor een vrije kerk zijn en hen die tot de staatskerk willen behooren, in een ordelijken weg te laten samenwerken. Volgens velen zou dat leiden tot het vormen van afzonderlijke vrije gemeenten in de Staatskerk. Ook dit voorstel werd door de eerste en tweede Kamer afgestemd. De mannen van de vrije kerk waren er evenmin mede ingenomen als de voorstanders der staatskerk, want de eersten zeiden, dat zij hunne kerkelijke vrijheid te duur hadden gekocht, dan dat zij om der wille van het uitwendig voordeel zich onder het kommando van de staatskerk zouden stellen.

China. Is China geneigd het Christendom te aanvaarden?

In de *Missionary Review* lezen wij: »Om de groote militaire en politieke veranderingen, die in den laatsten tijd in China plaats vonden, moet men den ommekeer die op Godsdienstig terrein te constateeren valt, niet uit het oog verliezen. Die is in den grond der zaak het merkwaardigste. De oude religiën hebben den doodsteek gekregen. Het Confusianisme heeft de achting der leidende kringen verloren. (Hoe is daarmede te rijmen het streven van den president der republiek om het Confusianisme tot Staatsgodsdienst te maken, vragen we?) Het wordt aangezien als tegenstander van de republikeinsche denkbeelden, en als een steun voor de oude regeering. Daarom worden de Confuciaansche boeken met groote, wellicht al te groote strenhheid, uit de scholen der regeering verbannen. Eene menigte tempels worden door de nieuwe regeering gebruikt voor militaire depots of voor scholen. En de tempels die men liet bestaan, worden weinig bezocht, deels omdat het volk geen geld heeft om reukwerk te koopen en zich datgene aan te schaffen wat bovendien voor den dienst in de afgodstempels noodig is. De Boedhistische kloosters werden opgeheven en in scholen veranderd. Voor de nonnen is gezorgd. De jongsten heeft men naar huis gezonden, voor de anderen zijn toevluchtsoorden bereid.

Men is er over 't algemeen mede ingenomen dat deze kloosters verdwenen zijn, want zij waren voor de bevolking een groote last. Alleen in de stad Kanton waren er 300 bedelaressen, welke in de Boedhistische kloosters woonden. Maar dit moet ons niet in den waan brengen, dat het Chineesche volk ook een Christelijk volk geworden is. Het bewijst alleen dat nieuwe denkbeelden zich baan breken, en dat de deuren voor het Evangelie geopend zijn.

Wij houden het er voor, dat het geraden is zijn oordeel op te schorten. Wij meenen dat door het voorbeeld van Japan het Chineesche volk er wel zeer toe geneigd is de Westersche cultuur aan te nemen; maar teekenen van toenadering tot het Christendom, evenals die op te merken zijn in Korea, en in een deel van Engelsch-Indie, komen slechts sporadisch in China voor. De deur is voor de prediking van het Evangelie geopend, omdat vele Chineezen zich voorstellen, dat bij de Westersche beschaving ook de Christelijke religie behoort; maar van een vragen naar het Evangelie bemerkten wij niet veel. Het oude vooroordeel tegen het Christendom is bij vele Chineezen wegenomen, maar daaruit volgt niet, dat er ook een honger is naar het Woord Gods.

GEMENGD NIEUWS.

Palestina en de Joden. Volgens de *Jewish Chronicle* heeft de heer Leon Simon het volgende omtrent de tegenwoordige positie van de Joden in Palestina medegedeeld: »Tegenwoordig zijn de Joodsche inwoners van Palestina geen menschen die daar van geslacht tot geslacht hebben gewoond. Zij zijn voor het grootste deel eerst in den laatsten tijd daar komen wonen. Gedurende de laatste dertig jaren zijn er te Palestina vele kolonien gevestigd om landbouwbedrijf uit te oefenen. Deze kolonisatie heeft de plaats ingenomen van vestigingen van Joden in de groote steden. Deze landbouwkolonisatie is krachtig gesteund door Baron Edmond von Rothschild, en nu zijn er veertig van zulke nederzettingen, die eene bevolking van acht of negen duizend menschen bevatten. Dit is voor de eerste maal dat Joden zich aan den landbouw gingen wijden, en daaraan schrijf ik het toe dat de Hebreeuwsche taal herleefd is«.

De heer Simon spreekt ook over »het Joodsche fonds tot aankoop van land in Palestina« en van de Duitsche vereeniging »Land Gesuch«, gesticht om de Joodsche kolonisten in staat te stellen woesten grond te ontginnen.

Er zijn Joden uit Arabië naar Palestina overgebracht, die aanstonds partij getrokken hebben van den betere levensvoorwaarden in Palestina. Ook hoopt deze heer zeer, dat de Joodsche Universiteit, die men te Jerusalem wil laten verrijzen, spoedig zal tot stand komen; deze instelling acht hij noodig voor de ontwikkeling van Palestina. WINCKEL.